

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniam

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

2013 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. *Metai* buvo sukurti XVIII a. viduryje, o publikuoti L. Rėzos tik 1818 m., jau po K. Donelaičio mirties.
2. Šioje ištraukoje minimi vokiečiai, prancūzai ir šveicarai („šveisteris“). K. Donelaitis savo kūrinyje sprendė socialines tautų sugyvenimo problemas. Po vadinamojo didžiojo maro (1709–1711), per kurį daugelyje vietovių išmirė daugiau nei pusė gyventojų, Mažoji Lietuva buvo apgyvendinta šių tautybių atstovų ir lietuviai regione ėmė sudaryti mažesniąją gyventojų dalį.
3. Daugiausiai (apie 40%) K. Donelaičio *Metų* žodyno sudaro veiksmožodžiai. K. Donelaičio kalbai tai suteikia vaizdingumo ir dinamiškumo.
4. Poema parašyta hegzametru. Ši eilėdara susiformavo senovės Graikijoje, ja parašyta daug antikinių kūrinių, daugiausiai epų (Homero *Iliada* ir *Odisėja*, Vergilijaus *Eneida* ir kt.).
5. Taip, bulvės Prūsijoje ir Mažojoje Lietuvoje buvo auginamos jau XVIII a. K. Donelaičio *Metuose* jos vadinamos „kartupelėmis“.

II UŽDUOTIS

1. *Zopostėlis, nesčestėlis, iškadėlė*. Aukštaičių. Dėl artimesnių ir tiesioginių kontaktų su slavų kalbomis.
2. Tiesioginės ir tariamosios nuosakos veiksmožodžiai. Reiškiamas modalumas – kalbėtojo santykis su pasakymo turiniu.
3. Įvardis. *Tai* yra bevardės giminės forma. Nurodo kokį nors reiškinį apibendrintai.
4. Dalelytės: *tik, bene*. Į vientisines (pvz., *tik*), sudurtines (pvz., *bene*) ir samplaikines (pvz., *vos tik*).
5. Leksikografijos. XIX a.

III UŽDUOTIS

1. Jonas Radvanas, *Radviliada*.
2. Marsas – romėnų karo dievas. Radvano poema, kurioje aprašoma daug karo epizodų, paremta antikinės retorikos ir įvaizdžių sistema.
3. Poemoje minimas LDK Didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Steponas Batoras. Tarp svarbiausių jo istorinių nuopelnų – pergalė prieš Maskvos kunigaikštystę ir sėkminga Livonijos karo pabaiga; teisinė ir vidaus kariuomenės reforma; Vilniaus universiteto įkūrimas.
4. Livonijos karas, vykęs XVI a. antrojoje pusėje. LDK jame kariavo su Maskvos kunigaikštyste.
5. Mikalojus Radvila Rudasis.
6. Herojinė poema. Herojinėi poemai būdingas nuoseklus pagrindinio herojaus dorybių ir nuopelnų tėvynei ar tautai apdainavimas, pilietiškumo, patriotizmo, pasiaukojimo dėl tėvynės (bendruomenės) vertybių išaukštinimas.

IV UŽDUOTIS

1. Kazimieras Būga
2. Jonas Jablonskis
3. Aleksas Girdenis

V UŽDUOTIS

1. Aukštaičiai išlaiko kirčiuotus kamieno dvibalsius *ie* ir *uo*, o žemaičiai juos keičia.
2. Aukštaičiai skirstomi į tris patarmes: yra vakarų, rytų ir pietų aukštaičiai. Taip.
3. Dzūkiais vadinami dzūkuojantys aukštaičiai, kurie taria *c*, *dz* vietoj *č*, *dž*. Etnonimas *dzūkai* yra pravardinės kilmės.
4. Pietų Lietuvos. Prūsų kalbai.
5. Slavų. Ne.

VI UŽDUOTIS

1. a) I. Simonaitytės *Vilius Karalius*, b) I. Šeiniaus *Kuprelis*, c) A. Škėmos *Balta drobulė*.
2. Psichologinis realizmas, impresionizmas, modernizmas
3. I. Simonaitytės tekste susikoncentruojama į moters jausmų ir išgyvenimų aprašymą, kuris yra realistiškai motyvuotas, pagrįstas konkrečiais gyvenimo įvykiais ir detalėmis. I. Šeiniaus *Kuprelyje* merginos aprašymas yra pakylėtas, pateikiamas įsimylėjusio ją kūrinio herojaus akimis, mergina idealizuojama, jos vaizdinys pagrindiniam herojui kelia didelį emocinį įspūdį. I. Šeiniaus kūryba dėl to priskiriama impresionizmui. A. Škėmos romane svarbiausią vaidmenį vaidina svarbi modernistinio romano technika – vidinis monologas (sąmonės srautas). Šia technika atskleidžiamas personažo sąmonės daugialypiškumas, nenuoseklumas, skirtingos mąstymo ir pojūčių plotmės. Ištrauka demonstruoja tokiam pasakojimui itin būdingą nuolatinį požiūrio taško kitimą.

VII UŽDUOTIS

1. Tai Apšvietos epochos tekstas. Būdingi šios epochos minties ir retorikos bruožai, išryškėjantys tekste – pilietiško, laisvės ir tėvynės gynimo vertybių iškelimas, radikali revoliucinė retorika.
2. K. Donelaičio *Metai*.
3. Pagerbiami 1794 m. vykusio Tado Kosciuškos sukilimo herojai.
4. Teisingas atsakymas bus paminėjus J. Bretkūną, M. Daukšą, K. Sirvydą.

VIII UŽDUOTIS

1. 4 sakiny: *Kas ieško* – šalutinis veiksnio sakiny; 5 sakiny: *Ko sau nenori* – šalutinis papildinio sakiny. Šalutinis veiksnio sakiny sukonkretina pagrindinio sakinio veiksnį, o šalutinis papildinio sakiny sukonkretina pagrindinio sakinio papildinį.
2. 2 ir 6 sakiniai. Sakiniu *Gudrus ir po žeme mato, kvailas ir po kojom nepastebi* yra gretinami skirtingi dalykai, o sakiniu *Nėra arklio – nereikia ir kamanų* – įvardinamas veiksmų ir reiškinių sąlygotumas.
3. 1. *Ar arklys pas ėdžias, ar ėdžios pas arklį?* 3. *Ir giliausias ežeras su dugnu, ir plačiausios marios su kraštu*. Šie sujungiamieji sakiniai yra: pirmasis sakiny (*Ar arklys...*) yra skiriamąjo sujungimo, sujungtas jungtukais *ar ar* ir sakiniai įvardinamas veiksmų sąlygotumas; trečiasis sakiny (*Ir giliausias...*) yra sudedamojo sujungimo, sujungtas jungtukais *ir ir* ir sakiniai pasakomi vienu metu esantys reiškiniai.
4. 8 sakiny *Sotus alkano neužjaučia*, veiksnys yra būdvardis *sotus*. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., įvardžiu, skaitvardžiu, dalyviu, veiksmažodžio bendratimi, padalyviu).

IX UŽDUOTIS

1. Lietuvos pajūrį (Birutės kalną Palangoje ir kt.).
2. Maironis įtvirtino silabotoningą eilėdarą.
3. Jis sukūrė ir išplėtojo lyrinės poemos žanrą.
4. Bažnyčioje giedama viena populiariausių Maironio giesmų „Marija, Marija“, liaudyje išplito dainos „Kur bėga Šešupė,“ „Oi neverk, matušėle!“ ir kt.
5. Maironis palaidotas Kauno Katedroje.

X UŽDUOTIS

1. *Tėvynės*. Sakinyje siekiama pabrėžti šį žodį. Loginiu kirčiu (intonacija).
2. Inversija. Lietuvių kalbos žodžių ryšį sakinyje rodo galūnės.
3. Taip. Nes prielinksnis *už*, kuris yra nesavarankiškas žodis, jungiamas prie savarankiško žodžio *svetimą*, kur susidūrus priebalsiams *ž* ir *s*, antrasis sandūros priebalsis veikia pirmąjį, kuris pakinta į *š*, ir yra netariamasis.
4. [atsakymai gali būti įvairūs]
5. *Tėvynė* (2) ir *ugnis* (4). Skiemenys kirčiuojami riestiniu kirčio ženkle (yra tvirtagaliai).

XI UŽDUOTIS

1. Prūsai – vakarų baltų tauta (gentis). XIII a. buvo užkariauti Vokiečių (Kryžiuočių) ordino ir palaipsniui ėmė nykti. Manoma, kad paskutiniai prūsai išnyko XVIII amžiuje.
2. XVI a. prūsų kalba Karaliaučiuje buvo išleista knygų (du 1545 m. katekizmai, 1561 m. katekizmas).
3. J. Endzelynas, K. Būga, V. Mažiulis.
4. Mažoji Lietuva (neoficialus, bet plačiai vartotas pavadinimas) buvo istorinės Prūsijos dalis (Karaliaučiaus kraštas). Šiandieną Lietuvai priklauso buvusi Mažosios Lietuvos dalis – Klaipėdos kraštas.
5. J. Grušo *Herkus Mantas*, I. Simonaitytės kūryba.

XII UŽDUOTIS

1. *Tyrus, tyriai, u* linksniuotė.
2. *Plukdo į platų Nemunėlį*. Minėtaisrieveiksmiais tapo daiktavardžiai, kurie visi yra tos pačios linksnio formos kaip ir *platun Nemunėlin* (iliatyvas, vidaus einamasis vietininkas).
3. Kabliataškis parašytas sakinyje todėl, kad juo skirtos viena nuo kitos nutolusios mintys, nes kablelio joms atskirti nepakako.
4. Kryptis, pusė. Suklysti, apsirikti.
5. Nurodoma vienaarūšių daiktų (*kalnų, pilių*) grupė, iš kurios išskiriamas vienas daiktas (*kalnas, pilis*) pagal didžiausią turimos ypatybės kiekį (*aukščiausias, tvirčiausias*). Bendrinėje kalboje su aukščiausiojo laipsnio būdvardžiais dažniau vartojama prielinksnio *iš* ir daugiskaitos kilmininko konstrukcija.

XIII UŽDUOTIS

1. Abraomas Kulvietis (*Tikėjimo išpažinimas*). Ištrauka liudija Renesanso ir Reformacijos asmenybės idealus – tikrosios krikščioniškosios tiesos paieškas, tarnystę valstybei, siekį tobulinti valstybės socialinį ir asmens privatųjį gyvenimą laikantis idealų ir vertybių.
2. Kristijonas Donelaitis. Ištraukoje atsispindi Apšvietos epochai būdingas noras pozityviai ir prasmingai gyventi kasdienį gyvenimą. Ryškus liuteroniškai tradicijai būdingas moralumo, sąžiningumo Dievo akivaizdoje suvokimas bei įsitikinimas, kad pasaulis eina blogyn.
3. Maironis. Ištrauka reprezentuoja romantinę ir tautinio atgimimo savimonę, gimstančią carinėje Lietuvoje XIX a. pabaigoje.

XIV UŽDUOTIS

1. Metonimija. Ji sukurta remiantis vieno daikto vardą perkėlus kitam, t.y. žodis, žymintis medžiagą (*šilkai*), vartojamas gaminio (*drabužio*) reikšme.
2. Atsakymai gali būti įvairūs: autoriaus individualumas, teksto vaizdingumas (vaizdinis konkretumas) ir gyvumas, meninių figūrų gausa, kalbos tikslumas, aiškumas ir kt.
3. Meniniame stiliuje įvardžiai vartojami ne vien pagrindinėmis anksčiau minėto daikto ar asmens reikšmėmis, bet įgyja papildomų prasminių, emocinių ar ekspresinių atspalvių. Moksliniame stiliuje įvardžiai vartojami rečiau, jie dažniausiai būna vienareikšmiai, o jų reikšmė yra tiksliai matoma iš konteksto, jie neturi nei ekspresinio, nei emocinio atspalvių. *Tu, jūs*.
4. Taip. Ne.